

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ เพื่อตอบสนองการบริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ

นวลใย พิศชาติ พ.บ.ม.*

อุทัยรัตน์ ชิตมงคล PhD**

เนตรนภา กาบมณี PhD**

อุษณีย์ ยอดเนตร***

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะการให้บริการสุขภาพ ประเมินความต้องการในการพัฒนาบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ และพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะ ผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยหลัก คือ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี จำนวน 30 คน และนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี จำนวน 88 คน 2) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยรอง คือบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี จำนวน 15 คน และผู้บังคับบัญชาาระดับต้นของบัณฑิต จำนวน 15 คน ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการแก้ปัญหาและวางแผนการแก้ปัญหา ขั้นตอนที่ 3 ชั้นปฏิบัติงานและสะท้อนผลการปฏิบัติงานขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ สำหรับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ใช้การสนทนากลุ่มจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ นำแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตไปทดลองใช้ และประเมินผลการทดลองใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะที่เป็นส่วนขาดหรือจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือสมรรถนะด้านการให้ความรู้ คำปรึกษา และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสมรรถนะหนึ่งในบทบาทพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ 2) แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ได้แก่ กิจกรรมการปฎิบัติงาน และการบูรณาการระบบหลักประกันสุขภาพในรายวิชา โดยเลือกใช้แนวการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาในระบบหลักประกันสุขภาพ เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้ครบทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และนำความรู้อไปประยุกต์ใช้ในการให้คำแนะนำแก่ผู้รับบริการได้ และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 3) ผลจากการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาที่พัฒนาขึ้น พบว่า นักศึกษามีความรู้ในระบบหลักประกันสุขภาพสูงขึ้น หลักสูตรรายวิชาที่เนื้อหาครบถ้วนเหมาะสม แต่เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเชิงทฤษฎีหรือหลักการ และเป็นการจัดการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี ทำให้นักศึกษายังไม่ได้นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้อข้อมูลหรือให้คำปรึกษากับผู้ใช้บริการ ดังนั้นการจัดการกิจกรรมในหลักสูตรรายวิชาที่พัฒนาขึ้นควรเพิ่มเติมให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาให้เพิ่มเติมภาคทดลอง หรือมีกิจกรรมการให้บริการในระบบหลักประกันสุขภาพเข้าไปในรายวิชาการฝึกประสบการณ์ภาคปฏิบัติ อาจจะทำให้นักศึกษาเรียนรู้และให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ ระบบหลักประกันสุขภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

*งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 8 อุตรธานี

**ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี

***พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี

****สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 8 อุตรธานี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบบริการสาธารณสุขไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลมีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในปี พ.ศ. 2544 มีการตราพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงว่าประชาชนชาวไทยมีสิทธิที่จะได้รับการบริการสาธารณสุขที่เท่าเทียมทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในสังคมในเรื่องของการดูแล และการสร้างสุขภาพ คนชั้นล่างมีโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิตของคนในสังคมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น² อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อโดยตรงกับภาระงานและบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ ทำให้พยาบาลมีภาระงานมากขึ้นในทุกๆ ด้าน พยาบาลมีความสับสนและขัดแย้งในบทบาทของตนเองทำให้พยาบาลขาดความมั่นใจ³ นอกจากนี้ บุคลากรด้านสุขภาพยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิทธิและการใช้สิทธิในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า⁴

จากบทบาทของพยาบาลวิชาชีพที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามการดำเนินงานในระบบหลักประกันสุขภาพ ส่งผลให้พยาบาลวิชาชีพต้องมีการพัฒนาสมรรถนะให้สอดคล้องกับการทำงานในระบบหลักประกันสุขภาพ แต่จากสภาพปัญหาและความต้องการของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า พยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าอยู่ในระดับปานกลาง⁵ บุคลากรสาธารณสุขขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องหลักประกันสุขภาพ⁶ ซึ่งพยาบาลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานสาธารณสุขทุกระดับ มีความต้องการการพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อการปฏิบัติบทบาทให้ตอบรับกับหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า⁷

ดังนั้นสภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบหลักประกันสุขภาพ และสภาพปัญหาและความต้องการของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการตามระบบหลักประกันสุขภาพ จึงนับว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากร

ทางสาธารณสุขต้องนำปัจจัยภายนอกเหล่านี้มาพิจารณา เพื่อการผลิตบัณฑิตให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน สามารถให้บริการประชาชนได้สอดคล้องกับระบบบริการสาธารณสุขไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามยังไม่พบการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งยังไม่ครอบคลุมการดำเนินงานในระบบหลักประกันสุขภาพ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า บัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์มีสมรรถนะในการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพอย่างไร บัณฑิตพยาบาลศาสตร์มีความต้องการจำเป็นอะไรบ้างในการพัฒนาให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังสนใจที่จะพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์และแนวทางที่พัฒนามีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพของพยาบาลศาสตร์ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ และพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์เพื่อตอบสนองการบริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ ใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ให้ผู้ร่วมวิจัยได้มีโอกาสร่วมวิเคราะห์ปัญหาการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ นำไปสู่

การพัฒนาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ โดยนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปดำเนินการกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

ผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยหลัก คือ อาจารย์ประจำวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี จำนวน 30 คน และนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี จำนวน 88 คน

2) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยรอง คือ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี จำนวน 15 คน และผู้บังคับบัญชาาระดับต้นของบัณฑิต จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินสถานการณ์ปัญหาในการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ ของพยาบาลวิชาชีพ ในระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ

2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินสถานการณ์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักประกันสุขภาพ ของนักศึกษาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี

3) แบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ ดำเนินการโดยการวิจัยเชิงคุณภาพและ

เชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

1) สนทนากลุ่มกับผู้ใช้บัณฑิตและบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ

2) ศึกษาสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ในสภาพการณ์ปัจจุบัน และประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ โดยใช้แบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นการสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นในการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ (Should be) และสมรรถนะในสภาพปัจจุบันของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ (What be) ตามการรับรู้ของผู้บังคับบัญชาาระดับต้น และการรับรู้ของบัณฑิต

นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและจากการศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้หลักประกันสุขภาพ มาพิจารณาลงสรุปสมรรถนะที่เป็นปัญหาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาโดยใช้การเสวนากลุ่มระหว่างผู้ร่วมวิจัยหลัก และผู้ร่วมวิจัยรอง

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการแก้ปัญหาและ

วางแผนการแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่มระหว่างผู้ร่วมวิจัยหลัก ผู้ร่วมวิจัยรอง เพื่อเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาและวางแผนการดำเนินงานในการแก้ปัญหา ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยอาจารย์ประจำจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี ผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิต รวมเป็น 20 คน

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติงานและสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนการนำแนวทางการแก้ปัญหาไปปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 และนำผลการปฏิบัติมาสะท้อนผลในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมสมรรถนะและผู้เกี่ยวข้องในการนำแนวทางไปปฏิบัติเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผล เป็นการประเมินผล การใช้แนวทางที่ได้พัฒนาขึ้น โดยแบ่งเป็นการประเมิน กระบวนการในการปฏิบัติและการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ จากการนำแนวทางไปปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหา การพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา และการประเมินผลการใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้น ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์สมรรถนะในการบริการสุขภาพ ภายใต้หลักประกันสุขภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ ดำเนินการดังนี้

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้ใช้บัณฑิต พบว่า บัณฑิตพยาบาลไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของผู้ใช้บริการได้ครอบคลุมและทันท่วงที “...พยาบาลที่จบใหม่ยังไม่รู้เรื่องระบบหลักประกันสุขภาพเท่าไรเวลามีคนไข้มาถาม ก็จะตอบไม่ได้ ต้องมาตามให้พี่ไปตอบ...” “...น้องที่จบใหม่จะเครียด ไม่มั่นใจที่จะให้ข้อมูลกับผู้ป่วย...” “...บางทีก็ให้ข้อมูลผิดพลาด เช่นแนะนำให้ผู้ใช้บริการไม่เป็นไปตามขั้นตอนการส่งต่อ ทำให้คนไข้เสียเวลา เสียค่ารถไปมา...” และในการให้บริการในสถานบริการระดับทุติยภูมิ และตติยภูมิ พยาบาลไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของผู้ป่วยได้ครอบคลุมทุกประเด็น บางครั้งจึงไม่ได้แสดงบทบาทของการให้ข้อมูล หรือทำให้ผู้ป่วยได้ข้อมูลล่าช้า เช่น “...เรื่องสิทธิผู้ป่วยบางที่เราก็ตอบไม่ได้ แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะจะมีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านสิทธิผู้ป่วยเป็นคนมาให้ข้อมูล ถ้าคนไข้ถาม เราตอบไม่ได้ เราก็ไปเชิญเขามา หรือส่งญาติไปพบเจ้าหน้าที่...” “...บางที่พยาบาลเราก็ไม่ตอบเรื่องสิทธิการรักษา เพราะกลัวตอบผิด.....”

สำหรับข้อมูลจากบัณฑิตพยาบาล พบว่า บัณฑิตขาดความมั่นใจในการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ โดยเฉพาะด้านสิทธิของผู้ป่วย “...เมื่อจบมาทำงานครั้งแรก ยังไม่เข้าใจระบบสิทธิต่างๆ อย่าง

ครอบคลุม เลยไม่สามารถให้คำแนะนำผู้ป่วยได้...” “...แนะนำหลักฐาน หรือขั้นตอนต่างๆ กับผู้ป่วยไม่ได้เลย...” “...หนูไม่รู้เลยว่าจะต้องมีการตรวจสอบสิทธิของผู้ป่วยก่อนให้บริการ ... ไปถามพี่มาก ๆ จนกลัวพี่จะรำคาญ...” “...ทำให้ทำงานล่าช้า ให้บริการคนไข้ได้ล่าช้ามาก...” “...ตอนเรียนได้รับความรู้พอสมควรแต่ยังเพียงพอที่จะเข้าใจระบบและขั้นตอนต่างๆ ที่จะมาใช้ในการทำงานจริงๆ เมื่อสำเร็จการศึกษา...” “...รายวิชาที่เรียนเจาะลึกเข้าไปในเนื้อหาที่ต้องนำมาใช้ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ...”

จากการศึกษาสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ในสภาพการณ์ปัจจุบันและประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ โดยใช้แบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ซึ่งเป็นการสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นในการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ และสมรรถนะในสภาพปัจจุบันของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ตามการรับรู้ของของบัณฑิต พบว่าสมรรถนะในการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพตามการรับรู้ของบัณฑิต บัณฑิตมีสมรรถนะด้านการปฏิบัติการพยาบาลที่สูงที่สุด ($\bar{X}=4.84$; ร้อยละ 96.8) อันดับรองลงมาคือสมรรถนะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทีมงาน ($\bar{X}=4.82$; ร้อยละ 96.4) สมรรถนะที่ต่ำที่สุดคือสมรรถนะด้านการให้บริการตามชุดสิทธิประโยชน์ ($\bar{X}=3.61$; ร้อยละ 72.2) อันดับรองลงมาคือสมรรถนะด้านการให้ข้อมูล ให้คำปรึกษาและการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}=3.64$; ร้อยละ 72.8)

สำหรับสมรรถนะในการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ตามการรับรู้ของผู้บังคับบัญชาในระดับต้น พบว่า บัณฑิตมีสมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรมที่สูงที่สุด ($\bar{X}=4.25$; ร้อยละ 85) อันดับรองลงมาคือด้านการปฏิบัติการพยาบาล ($\bar{X}=4.11$; ร้อยละ 82.2) สมรรถนะที่ต่ำที่สุดคือสมรรถนะด้านการให้ข้อมูล ให้คำปรึกษาและการ

ประจักษ์พันธ์ ($\bar{X}=3.86$; ร้อยละ 77.2) อันดับรองลงมา คือด้านการควบคุมคุณภาพบริการ ($\bar{X}=3.93$; ร้อยละ 78.6)

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม และข้อมูลเชิงปริมาณจากการศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีสมรรถนะในการบริการสุขภาพภายใต้หลักประกันสุขภาพ มาพิจารณาผลสรุปสมรรถนะที่เป็นปัญหาโดยใช้การเสวนากลุ่มระหว่างผู้ร่วมวิจัยหลัก และผู้ร่วมวิจัยรอง จากการเสวนากลุ่ม พบว่า ปัญหาของการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ ข้อมูลทั้งจากการสนทนากลุ่มและการศึกษาสมรรถนะที่จำเป็น พบปัญหาที่สอดคล้องกัน คือ บัณฑิตพยาบาลยังขาดความรู้ในเรื่องหลักประกันสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการผู้ใช้บริการได้ถูกต้อง ระบบการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตยังมีเนื้อหาสาระและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เพียงพอที่จะพัฒนาสมรรถนะนักศึกษา

2. ผลการเลือกแนวทางการแก้ปัญหา และวางแผนการแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเสวนากลุ่มระหว่างผู้ร่วมวิจัยหลัก ผู้ร่วมวิจัยรอง ประกอบด้วย อาจารย์ประจำจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี ผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิต รวมเป็น 20 คน ได้แนวทางในการแก้ปัญหาและวางแผนการดำเนินงานในการแก้ปัญหา 2 แนวทาง ดังนี้

1) การจัดอบรมผู้สำเร็จการศึกษา ในกิจกรรมการปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านระบบหลักประกันสุขภาพ มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้ใช้บริการ และบทบาทของพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ เป็นเวลา 3 ชั่วโมง

2) การบูรณาการาระบบหลักประกันสุขภาพในรายวิชา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านระบบหลักประกันสุขภาพแก่อาจารย์ประจำในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี จากนั้นอาจารย์วิเคราะห์เนื้อหาและประสบการณ์ในรายวิชา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อบูรณาการสาระระบบหลักประกันสุขภาพเข้าไปใน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาภาคปฏิบัติ

3. ผลการดำเนินการตามแผนการแก้ปัญหาที่กำหนดไว้

การดำเนินการแก้ปัญหา ได้ดำเนินการเป็น 2 วงจร วงจรที่ 1 เป็นการดำเนินการตามแผนการแก้ปัญหาที่กำหนดไว้ วงจรที่ 2 เป็นการนำผลการประเมินในวงจรที่ 1 มาพัฒนาโดยการเสวนากลุ่มอาจารย์ประจำ ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิตพยาบาลศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญ ผลการดำเนินการดังนี้

3.1 การดำเนินการในวงจรที่ 1 การดำเนินการตามผลการแก้ปัญหาที่กำหนดไว้

1) ผลการจัดอบรมผู้สำเร็จการศึกษา ในกิจกรรมการปัจฉิมนิเทศ พบว่า นักศึกษาให้ความสนใจในเนื้อหาที่จัดกิจกรรม มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทั้งของตนเองและผู้ใช้บริการ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาเกิดความตระหนักในระบบหลักประกันสุขภาพ นักศึกษาเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ แต่นักศึกษามีข้อเสนอแนะให้เพิ่มระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เนื่องจากเป็นเนื้อหาใหม่ มีข้อมูลจำนวนมาก มีหลายประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน “...อยากให้อย่างคร่าวๆ กรณีศึกษา จะทำให้เข้าใจขึ้น แต่เวลาที่ไม่พอ...” จากการติดตามบัณฑิตที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ บัณฑิตให้ข้อมูลว่าบัณฑิตมีความรู้ไม่เพียงพอ บัณฑิตยังไม่พร้อมที่จะให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ “...ได้รับความรู้พอสมควร แต่ยังไม่เพียงพอที่จะเข้าใจระบบและขั้นตอนต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการทำงานจริง...” “...เวลาปฏิบัติงานจะเจอปัญหาที่หลากหลาย ตอนเรียน ควรได้เรียนเรื่องนี้มาก่อน...” “...ตอนเรียน รู้เฉพาะกรอบหลักๆ พอปฏิบัติงานจริง ต้องสามารถให้ข้อมูลผู้ป่วยที่ชัดเจน ครอบคลุม และตามสภาพการณ์ปัญหาของผู้ป่วย...”

2) ผลการบูรณาการาระบบหลักประกันสุขภาพในรายวิชา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พบว่า มีการบูรณาการาระบบหลักประกันสุขภาพในรายวิชาภาคปฏิบัติ จำนวน 4 รายวิชา ได้แก่ วิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 วิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 และวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต และวิชาปฏิบัติการ

พยาบาลมารดา ทารกและผดุงครรภ์ 2 พบว่า ผู้สอนใช้ การบูรณาการโดยการสอดแทรกเนื้อหาตามสถานการณ์ ที่พบ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนแบบอุบัติการณ์ (Incident case) และบทบาทผู้สอนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล แก่นักศึกษาทางเดียวเนื่องจากนักศึกษายังขาดความรู้ ที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการ เช่นอาจารย์ท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “...เคยเจอผู้ป่วยย้ายตามสามี แต่ไม่ได้ ย้ายทะเบียนบ้าน ผู้ป่วยถามว่าจะไปฝากครรภ์ที่ใด .. นักศึกษาไม่พินความรู้ที่จะให้ข้อมูลได้เลย... ครูก็สธิต การให้คำแนะนำจากนั้นจึงมาอธิบายกับนักศึกษาอีกรอบ ซึ่งก็พบว่า นักศึกษาไม่รู้ว่าจะอธิบายอย่างไร เด็กไม่มีความรู้มาก่อน เวลาอธิบาย ก็ไม่เข้าใจ เชื่อมโยงความรู้ไม่ได้.....” ในด้านการจัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติ อาจารย์ ให้ข้อมูลว่า “การบูรณาการควรมีการระบุประสบการณ์ ในการให้บริการในระบบหลักประกันสุขภาพที่ นักศึกษาต้องได้รับ เพราะจะได้เป็นแนวทางเดียวกัน และสรุปขอบเขตชัดเจน...” “..ไม่ได้กำหนดเป็นผลการ เรียนรู้ที่คาดหวัง ไม่มีการวัดผล นักศึกษาจึงให้ความสำคัญน้อย..”

3.2 ผลการดำเนินในวงจรที่ 2 เป็นการ นำผลการประเมินในวงจรที่ 1 มาพัฒนา โดยการ เสวนากลุ่มอาจารย์ประจำ ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิตพยาบาล ศาสตราจารย์ และผู้เชี่ยวชาญ ผลการดำเนินการในวงจรที่ 1 พบว่า บัณฑิตที่ได้รับความรู้ในกิจกรรมการปัจฉิมนิเทศ ไม่ครอบคลุม มีหลายประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน เนื่องจาก ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม แต่เนื้อหาใหม่และข้อมูล จำนวนมาก ทำให้ได้รับความรู้ไม่เพียงพอที่จะเข้าใจ ระบบและขั้นตอนต่างๆ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติงาน จากบูรณาการระบบหลักประกันสุขภาพ ในรายวิชา พบว่า นักศึกษาไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในการให้คำแนะนำแก่ ผู้รับบริการได้ เนื่องจากไม่มีพินความรู้เกี่ยวกับระบบ หลักประกันสุขภาพมาก่อน ผู้วิจัยเสนอข้อมูลแก่ผู้ร่วม วิจัยหลักและรอง สรุปประเด็นปัญหา พบว่า มีความ จำเป็นที่นักศึกษาต้องได้มีความรู้ด้านระบบหลักประกัน สุขภาพเพียงพอก่อน เมื่อนำความรู้ไปบูรณาการใน รายวิชา จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความ รู้และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการให้คำแนะนำแก่

ผู้รับบริการได้สำหรับกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ เมื่อนักศึกษา มีความรู้ด้านระบบหลักประกันสุขภาพเพียงพอ จะสามารถวิเคราะห์กรณีศึกษาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ในระบบหลักประกันสุขภาพ เกิดการตั้งคำถาม การ แลกเปลี่ยนรู้ร่วมกัน และนำเสนอแนวทางการให้บริการ ในกรณีศึกษาในระบบประกันสุขภาพ

จากผลดังกล่าว ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ที่ร่วมในการเสวนาได้พิจารณาคัดเลือกแนวทางในการ พัฒนารายวิชาในระบบหลักประกันสุขภาพ เป็นรายวิชาใหม่ เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจะมีกระบวนการ พัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และพร้อมในการปฏิบัติงานภาย ใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ตอบสนองต่อความต้องการ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหลักประกัน สุขภาพ และเกิดนวัตกรรมทางการศึกษา การดำเนินการ ตามผลการแก้ปัญหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1) การวางแผนพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรรายวิชาในระบบหลักประกันสุขภาพที่พัฒนาขึ้น มี วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการประกันสุขภาพ ระบบหลักประกันสุขภาพไทย การบริหารจัดการกองทุน หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า บทบาทพยาบาลในระบบ หลักประกันสุขภาพ เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุม ประเด็นสำคัญ 5 ประเด็น ได้แก่ 1.1) ปรัชญา แนวคิด และหลักการการประกันสุขภาพ 1.2) ระบบหลักประกัน สุขภาพ 1.3) การบริหารจัดการกองทุนประกันสุขภาพ ถ้วนหน้า 1.4) บทบาทพยาบาลในระบบหลักประกัน สุขภาพ ครอบคลุมบทบาทในเชิงการบริหารจัดการ บทบาทในการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ใช้บริการ บทบาท การให้คำปรึกษา ประชาสัมพันธ์ และบทบาทในการ ควบคุมคุณภาพบริการ และ 1.5) ผลของการประกัน สุขภาพต่อระบบสุขภาพ การจัดการเรียนรู้เน้นการสืบค้น ด้วยตนเอง การศึกษาดูงาน กรณีศึกษา และการบรรยาย พิเศษ ประเมินผลโดยการทดสอบ การตรวจผลงาน และ การสังเกตการณ์ทำงานกลุ่ม

2) ดำเนินการตามแผน กลุ่มเป้าหมายในการนำใช้หลักสูตรรายวิชาหลักประกันสุขภาพ คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ดำเนินการ

พัฒนาหลักสูตรรายวิชาโดยการยกร่างหลักสูตรวิพากษ์หลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แก้ไขปรับปรุงหลักสูตร แล้วนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักศึกษหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 88 คน ระหว่างเดือน ตุลาคม – ธันวาคม 2555 รวม 30 ชั่วโมง

3) การสะท้อนผลระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ติดตามสะท้อนผลในระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งพบว่า เนื้อหาใน 5 ประเด็น บางเนื้อหามีความซ้ำซ้อนกัน เช่น เนื้อหาบทบาทพยาบาลในระบบประกันสุขภาพ กับเนื้อหาผลของการประกันสุขภาพต่อระบบสุขภาพ เป็นเนื้อหาที่เชื่อมโยงและซ้ำซ้อนกัน ทำให้ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการเนื้อหาทั้งสองส่วนมาจัดการเรียนการสอนร่วมกัน และปรับเปลี่ยนวิธีสอนจากมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าแล้วนำมาการอภิปรายกลุ่ม มาเป็นการใช้การเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ วิเคราะห์จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพยาบาลในระบบประกันสุขภาพ ผลจากการปรับการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม มีการทำงานเป็นทีม และนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน มองเห็นภาพองค์รวมของบทบาทพยาบาลและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการ เช่นนักศึกษาเขียนสะท้อนให้เห็นเป็นแผนภาพความคิด วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของบทบาทพยาบาล รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

4. ขึ้นประเมินผลจากการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพมากขึ้น จากการสนทนากลุ่ม พบว่า จุดเด่นของหลักสูตรรายวิชาหลักประกันสุขภาพ คือเป็นรายวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล โดยเฉพาะการให้ข้อมูล คำแนะนำ แก่บุคคลครอบครัว ชุมชน นอกจากนั้นทำให้ตัวผู้เรียนได้เข้าใจสิทธิประโยชน์ของตนเองมากขึ้น ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและความเท่าเทียมของผู้รับบริการ การพิทักษ์สิทธิผู้รับบริการ และการพัฒนาคุณภาพทางการพยาบาล ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อกระบวนการเรียนการสอนพบว่า มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยใช้องค์ความรู้ ด้านระบบหลักประกันสุขภาพในการแก้ปัญหาการรับบริการสุขภาพของประชาชน การใฝ่รู้และแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ตลอดจนการทำงานเป็นทีม ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการเรียนการสอนในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความครอบคลุมและตอบสนองต่อการเตรียมความพร้อมของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการประชาชนภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับประเด็นที่ควรปรับปรุง คือ การจัดหลักสูตรควรเพิ่มเติมให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยอาจจะมีการบูรณาการการให้บริการในระบบหลักประกันสุขภาพเข้าไปในรายวิชาการฝึกประสบการณ์ภาคปฏิบัติ เช่นการกำหนดประสบการณ์การให้ข้อมูลการให้คำปรึกษา ด้านหลักประกันสุขภาพแก่ประชาชนเข้าไปในรายวิชาภาคปฏิบัติ

การอภิปรายผล

1. สถานการณ์ของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ คือสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ในการให้บริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ โดยสมรรถนะที่เป็นส่วนขาดหรือจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือสมรรถนะด้านการให้ความรู้ คำปรึกษา และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสมรรถนะหนึ่งในบทบาทพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการภายใต้หลักประกันสุขภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ การให้คำปรึกษา และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการประกันสุขภาพได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและผู้ให้บริการต่อการดำเนินงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปี 2553 ที่พบว่า บุคลากรด้านสุขภาพยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิทธิและการใช้สิทธิในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า⁴ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการประชาชน โดยประชาชนมีความคิดเห็นว่า การดำเนินงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ประเด็นที่ควรปรับปรุงมากที่สุดคือการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและ

การใช้สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ประชาชนทราบ ระบบการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ควรมีแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีความรู้และพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ

2. แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ได้แก่ กิจกรรมการปัจฉิมนิเทศ และการบูรณาการระบบหลักประกันสุขภาพในรายวิชา แต่ทั้งนี้ ควรพัฒนาพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพอย่างครอบคลุมสาระสำคัญมาก่อน ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกใช้แนวการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาในระบบหลักประกันสุขภาพ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนได้ครบทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการให้คำแนะนำแก่ผู้รับบริการได้ และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม

3. ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาหลักประกันสุขภาพ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพมากขึ้น นอกจากนั้นผู้เรียนยังเกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความตระหนักในสิทธิของผู้รับบริการ และเห็นคุณค่าของหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้ให้บริการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรมีคุณภาพตอบสนองความต้องการของสังคม ทั้งนี้อาจจะเป็นเนื่องจาก หลักสูตรได้ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน ตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ Tylor⁹ และ Taba¹⁰ เริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาในระบบหลักประกันสุขภาพ โดยนำผลการศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนา มาเป็นแนวทางในการกำหนดหลักสูตร นอกจากนี้หลักสูตรรายวิชาที่พัฒนาขึ้น เป็นการพัฒนาจากกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) จากทุกภาคส่วน ได้แก่ อาจารย์จากสถาบันการศึกษา นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และ

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ โดยมีการเรียนรู้ร่วมกัน และผู้วิจัยเป็นผู้กระตุ้น (facilitator) ให้เกิดการสะท้อน (reflection) การปฏิบัติไปสู่การเรียนรู้และปรับปรุงการปฏิบัติจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน¹ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่หลักสูตรต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และกระบวนการในการดำเนินงานดังกล่าวต้องเปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร¹¹ รวมถึงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)^{13,14,15} เป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเน้นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนได้วิธีการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นรากฐานให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าใจบทบาทตนเอง เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการสุขภาพภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ¹⁶

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้เกี่ยวข้องควรนำผลที่ได้จากการศึกษาสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ไปใช้ในการพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการสุขภาพต่อไป
2. แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้มีความพร้อมในการให้บริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการปัจฉิมนิเทศ การบูรณาการระบบหลักประกันสุขภาพในรายวิชา แต่ทั้งนี้ ควรพัฒนาพื้นฐานความรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพอย่างครอบคลุมสาระสำคัญก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้
3. การนำหลักสูตรรายวิชาในระบบหลักประกันสุขภาพไปใช้ในสถาบัน สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมกับบริบทของสถาบัน เช่น จัดเป็นวิชาเลือก หรือในกรณีที่อยู่ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไม่ได้กำหนดรายวิชานี้ไว้ก่อน สามารถนำไปจัดเป็นรายวิชาเสริม (audit) ที่ไม่นับหน่วยกิตการเรียนการสอนได้
4. กระบวนการเรียนการสอนในรายวิชา ระบบหลักประกันสุขภาพ ควรจัดกระบวนการเรียนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem – based learning) การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย (Research-based learning) เป็นต้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการใฝ่รู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ตลอดจนการทำงานเป็นทีม

5. การนำหลักสูตรรายวิชาระบบหลักประกันสุขภาพไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทีมผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันต้องแสวงหาผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการให้บริการในระบบหลักประกันสุขภาพ

6. สถาบันควรเตรียมเอกสารประกอบการสอน เช่นเอกสารตำรา ให้เพียงพอ และคัดสรรเอกสารสำคัญที่สอดคล้องกับเนื้อหา เนื่องจากเอกสาร ตำรา บทความ วารสาร ในด้านระบบหลักประกันสุขภาพมีเป็นจำนวนมาก และหลายแง่มุม ผู้สอนจึงควรแนะนำเอกสารสำคัญให้ผู้เรียนศึกษาก่อนเรียน

7. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม พัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญในระบบหลักประกันสุขภาพ

8. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพให้นักศึกษาโดยการสนับสนุนให้มีการนำหลักสูตรไปใช้ หรือให้มีการบูรณาการเนื้อหาหลักประกันสุขภาพเข้าไปในรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

9. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะบัณฑิตพยาบาลให้มีความพร้อมในการบริการภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ ในแนวทางอื่นๆ เพิ่มเติม

10. ควรมีการศึกษาวิจัยการกำหนดสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพในการดำเนินงานในระบบหลักประกันสุขภาพ เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่แสดงถึงสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและมีแนวทางปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. สมจิต แดนสีแก้ว ที่ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขบทความวิจัยให้สมบูรณ์ขึ้น ขอขอบพระคุณนายแพทย์ปริดา เต่าอรัญที่ปรึกษางานวิจัย สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 8 อุดรธานี ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยและอาจารย์พิเศษ รวมทั้งอาจารย์จากโรงพยาบาลอุดรธานี อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี ที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. ทวีศักดิ์ นพเกษร. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 2. นครราชสีมา: โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง; 2549.
2. Priwan Kanprom, Winay Polchareon, Prayot sonkin. An Impact of the Universal Health Insurance Policy on Thai Cultural, Social and Political Changes and the Construction of Social Justice. Journal of Isan, Cultural Diversity 2010; 7(18): 142 – 154.
3. Prabha Limprasutra, Chanjar Suntayakorn, Sulee Thongvichien, Punyarat Lavongwatana, Pimpan Silpasawan. Health Care Reform and Changed Professional Nursing Roles. Journal of Nursing and Health Sciences 2011; 25(3): 61 – 68.
4. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและผู้ให้บริการต่อการดำเนินงานสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปี 2553; 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ; 2554.
5. Sune Kolsatayasmitt. Professional nurse competency in the Universal Coverage-Health Insurance in health centers, the Health Department, Bangkok. Thai Journal of Nursing 2004; 53(2): 112-121.
6. สมใจ ด้วงพิบูลย์. The Public Health Personnel Development under Universal Coverage Health Insurance in Tha-Sae District, Chumphon Province. [วิทยานิพนธ์]. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; 2549.

7. Prabha Limprasutra and others. Roles of Community Health Nurses in Current Health Care System : A Case Study in Phitsanulok Province. *Journal of Public Health Nursing*. 2011; 5(2): 78-91.
8. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและผู้ให้บริการต่อการดำเนินงานสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปี 2554. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ; 2555.
9. Tylor, Ralph W. *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago. The university of Chicago press; 1949.
10. Taba, Hilda. *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt Brace and world; 1962.
11. Natthaphong Chalatyam, Pennee Narot, and Therachai Netthanornsak. The Community Participation for School-Based Curriculum Development of the Basic Educational Institution Under Office of Basic Education in Nongbualamphu Area I. *KKU Res J (GS)* 2011; 11 (2): 83-93.
12. Bhandari BB. *Participatory Rural Appraisal: PRA*. New York: Institute for Global Environmental Strategies; 2003.
13. Palangrit S, Ratanatawan A, Amatyakul C. Empowering by Community Participation in Creating an Empowerment Health Promotion Team at Moo 3 Kukot Subdistrict, Lumlooka District, Pathum-thani Province. *Journal of Nurses' Association of Thailand North-Eastern Division* 2011; 29(4): 23-32.
14. Daenseekaew S, Klungklang R. Community needs for Strengthening Quality of Life of Small Group Informal Workers. *Journal of Nurses' Association of Thailand, North-Eastern Division* 2011;29(2): 60-69.
15. Daenseekaew S, Thongkrajai E, Saensom D, Boonpaung P, Reungsuksud P. Development of Health Promotion System for Primary School Student in Remote Communities along Thailand and Laos PDR Border. *Journal of Nurses' Association of Thailand, North-Eastern Division* 2012; 30(1): 5-14.
16. Ratdawan Klungklang. Developing Nursing Students' Competency as Health Promotion Leaders. *Journal of Nurses' Association of Thailand North-Eastern Division* 2012; 30 (4): 173-186.

Healthcare Competency Developing Process for Graduated Nurses to Respond to Healthcare Services under the Health Security System

Nualyai Pitsachat M.P.A.*

Ruetairat Chidmongkol PhD*

Natenapa Kabmanee PhD*

Utsanee Lodnen***

Abstract

This action research aimed to assess the graduated nurses' competencies and the need to educate nursing students and to develop the guidelines responding to healthcare services under the health security system. The research participants were: 1) each thirty of nursing faculties and nursing students; and 2) each fifteen of graduated nurses and their supervisors. The study composed of four stages: 1) problem analysis; 2) inquiring and solving problems; 3) implementation and reflection and; 4) evaluation. The research instruments were the focus group structured- questions, and the health care service competency questionnaires. Data were analyzed using quantitative statistic with mean and standard deviation and qualitative analysis with content analysis.

The research findings revealed that: 1) providing healthcare information, counseling and public relation was the most necessary graduated nurses' competencies to improve for the healthcare service under the health security system. 2) Post training and integrating the content into undergraduate nursing curriculum will help to prepare the competent graduated nurses for the healthcare service under the health security system. 3) After trial the curriculum including the content relating healthcare service under the health security system, nursing students had higher score of knowledge about the health security system. The nursing students suggested that it should have added the practice hours into the curriculum as the subject content was too difficult to understand.

Keywords: competent graduated nurses, health security system, participatory action research

* Director of Boromarajonnani College of Nursing Udonthani

** Registered Nurse, Senior Professional Level, Boromarajonnani College of Nursing Udonthani